

N:o 16.

Ankom till Riksd. kansli den 16 mars 1909, kl. 12, midd.

Betänkande i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrad sammansättning af taxeringsmyndigheterna m. m.

(2:a A.)

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 92, som hänvisats till bevillningsutskottet, har herr *P. M. Olsson* i Blädinge anhållit, »att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och därefter för Riksdagen föreslå dels sådan förändring i taxeringsmyndigheternas sammansättning, att, då fråga är om jordbruksfastighetstaxering, endast personer med sakkännedom, under kontroll af kronans tillsatta ombud, härför anlitas, och dels att uti instruktionen för taxeringsmyndigheterna lämnas så tydliga och klara anvisningar och bestämmelser, att de kunna tjäna till verklig ledning vid ifrågasvarande taxering.»

Till stöd för detta yrkande har motionären anført:

»Inom vida landtmannakretsar har det väckt mycken förvåning, för att icke säga oro och bekymmer, att, oaktadt nuvarande tryckta tider, taxeringsvärdena å jordbruksfastigheterna vid sistlidet års taxeringsförrättningar i allmänhet åsatts mycket höga, ja i vissa fall oskäligt höga, utan att någon anledning därtill kunnat spåras i den af Riksdagen senast antagna bevillningsförordningen.

Man har vid detta förhållande frågat sig, huru det kan vara möjligt att så hastiga och brådstörtade omkastningar kunnat ske, och detta till och med, såsom nämnts, under tider, då icke allenast själfva jordvärdena, utan äfven jordbrukets alster varit i fallande priser.

För min del anser jag anledningen härtill vara att söka dels uti taxerings- och pröfningsnämndernas sammansättning och dels uti instruktionen för taxeringsmyndigheterna, hvars bestämmelser rörande jordbruks-

fastighetstaxeringen äro så sväfvande och hvarandra motsägende, för att icke säga missvisande, att de snart sagdt kunna tolkas huru som helst, allt efter som den fungerande taxeringsmyndigheten för hvarje gång, beroende på dess sammansättning, finner lämpligt. Så t. ex. föreskrifves å ena sidan, att taxeringsvärdet kan bestämmas i enlighet med verkställd så kallad hypoteksvärdering, men å andra att senast betingade köpeskilling äfven må vara till ledning härför.

Låt oss då se, hur dessa båda bestämmelser hvar för sig verka vid en fastighetstaxering.

I förra fallet värderas arealen af åker, äng och skogsmark, allt efter sin beskaffenhet, efter fastställda tariffer, och summan häraf utgör det fastighetsvärde, som för hypoteksföreningens vidkommande godkännes, hvilken summa dock kan höjas med högst 10%, allt efter som fastigheten är välbelägen. Någon hänsyn till egendomens åbyggnader eller skogens beskaffenhet har icke tagits eller ifrågasatts; man har i värderingsinstrumentet endast lämnat en beskrifning häröfver.

I senare fallet däremot ingå icke allenast samtliga åbyggnader utan jämväl den växande skogen uti köpeaftalet, och köpesumman blifver faktiskt en annan, synnerligast om det är fråga om en mindre fastighet, däribland nybyggda »egna hem», kanske två- å tredubbelt mot själfva jordvärdet, beroende däraf att åbyggnaderna äro i godt skick eller måhända att en sparad skogspark är till finnandes.

Äfven öfriga bestämmelser, såsom att hänsyn skall tagas till kreatursbesättningen, kunna vara missvisande, ty det är ingalunda fastslaget, att alltid å den bästa jorden hållas de flesta djuren, då härpå kan bero huruvida man lagt an på kreatursskötsel, som vanligen åtföljes af kraftfoderinköp, eller spannmålsproduktion för afsalu, hvilket sistnämnda den bättre jorden är mera lämplig för än den sämre, och kan alltså bestämmelsen i fråga leda till den orimligheten, att den sämre jorden får samma eller till och med högre taxering än den bättre.

Så kommer ytterligare en bestämmelse, som taxeringsmyndigheterna hafva att taga i beaktande, nämligen *skogens beskaffenhet*, hvilken bestämmelse hittills i regel tolkats så att man beräknat värdet efter ett uthålligt skogsbruk. Först vid sistlidet års taxering, för så vidt jag har mig bekant, har vidtagits den åtgärden, att man, ganska godtyckligt vill jag förmoda, lagt värdet å den växande skogen till taxeringsvärdet i öfrigt.

Närmaste följden af att denna bestämmelse tolkats så efter bokstafven torde snart komma att visa sig i en mer än vanligt liffig skogsafverkning,

ty de jordägare äro antagligen få, som hafva både råd och lust att årligen betala skatt för en vara, som icke förrän efter afverkningen lämnar någon inkomst.

På snart sagdt alla områden, där en utredning tarivas eller en värdering är ifrågasatt och man eftersträfvat att komma sanning och rättvisa så nära som möjligt, tillkallas sakkunniga för att afgifva utlåtande. Så ock då fråga är att för hypoteksföreningens räkning verkställa värdering å en jordbruksfastighet, skall denna förrättas af i jordbruk kunnige och erfarne personer. Men är det frågan om att enligt bevillningsförordningen taxera och värdesätta jordbruk, då nöjer man sig snart sagdt med hvem det vara må, tjänstemän i hvilken befattning som helst, yrkes- och näringsidkare på alla områden, hafva de än aldrig satt sin fot på ett åkerland eller veta det minsta rörande jordbrukets enklaste grunder och förutsättningar, och dessa icke-fackmän kunna till och med i taxerings- och pröfningsnämnderna utgöra majoritet, ty, ehuru det är föreskrifvet att minst hälften af ledamöterna skola vara *fastighetsägare*, kunna dock flere eller färre af dessa endast vara ägare af *annan fastighet*, och således till äfventyrs lika inkompetenta att bedöma ett jordbruk, som löntagaren och näringsidkaren i regel torde vara.

När möjligheter, för att icke säga stora sannolikheter förefinnas att få taxeringsmyndigheterna på så sätt sammansatta och dessutom med sådana bestämmelser till ledning för taxeringen, att de mera äro ägnade att förvillan än klara rättsuppfattningen, bör det visst icke förvåna, att de åsatta taxeringsvärdena stundom förefalla såsom vore de ett godtyckligt tilltaget hugg på måfå.

Hvilken fara för vårt jordbruk ett sådant osäkerhetstillstånd kommer att medföra, kan lätt tänkas, och det kan nog inte dröja länge förrän vi få skörda ledsamma frukter därpå, hvilka icke minst komma att gå ut öfver småbruket och den så mycket omhuldade »egnahems»rörelsen, och som säkerligen skall verka hämmande på denna rörelses utveckling trots alla vackra förespeglningar.

På de skäl jag anført, finner jag det vara högst nödvändigt att få tillstånd en säkrare grund för jordbruksfastighetstaxeringen, så att den i verkligheten blir hvad den bör vara — »i möjligaste mån jämlig och rättvis».

Det lär ej kunna förnekas, att den fastighetstaxering, som med tillämpning af 1907 års bevillningsförordning företogs år 1908, knappast lämnat ett fullt tillfredsställande resultat. Särskildt gäller detta taxeringen af jordbruksfastigheter. För utskottet har varit tillgänglig en tablå, ut-

*Utskottets
yttrande.*

visande jämförelse mellan det tidigare gällande och det af 1908 års taxeringsnämnder åsatta sammanlagda taxeringsvärdet å jordbruksfastigheter inom hvarje socken i ett af rikets län, och framgår af denna tablå tydligt, hur ojämnt taxeringen där utfallit. Under det att taxeringsvärdet för jordbruksfastighet höjts med i medeltal något öfver 13 procent i hela länet, har denna höjning varit så olikformig, att t. ex. inom ett fögderi taxeringsvärdet i en socken höjts med 102 procent, medan samma värde i en annan socken i fögderiet sänkts med 2 procent. I ett annat fögderi har taxeringsvärdet i en socken höjts med 47 procent, i en annan socken däremot sänkts med 1,5 procent. I ett tredje fögderi hafva i de olika socknarne åsatts taxeringsvärden, som med 2—39 procent öfverstiga de förut gällande o. s. v. Liknande erfarenheter lära hafva gjorts beträffande taxeringen af fastighet i länets städer. Enligt hvad utskottet inhämtat lära enahanda förhållanden hafva framträdt jämväl i andra län.

Det kan vara möjligt, att taxeringsnämndernas olika sammansättning å olika orter i någon mån bidragit till nyss anmärkta ojämnhet i fastighetstaxeringen, men denna omständighet synes dock, enligt utskottets förmenande, icke kunna tillfredsställande förklara den mycket stora skillnaden i höjningen af taxeringsvärdet inom i hvarandras omedelbara grannskap liggande socknar. Utskottet håller emellertid före, att en förändring i taxeringsmyndigheternas sammansättning vid jordbruksfastighetstaxering af den art, motionären förordat, nämligen att i dylik taxering skulle under kontroll af kronans ombud deltaga endast personer med sakkännedom, d. v. s. jordbrukare, näppeligen komme att i någon större mån aflägsna de olägenheter, som vid 1908 års taxering förekommit. En dylik förändrad sammansättning skulle dessutom strida mot den fastslagna principen, att ifrågasvarande myndigheter böra bestå af representanter för alla slag af inkomst. I § 30 i bevillningsförordningen föreskrifves, som bekant, att vid val af både ordinarie ledamöter och suppleanter i taxeringsnämnd skall tillses, att, såvidt möjligt är, såväl fastighetsägare som näringsidkare, arbetare och andra inkomsttagare komma att i nämnden äga säte och stämma. Att med ordet »fastighetsägare» afsetts ägare af såväl jordbruks- som annan fastighet är tydligt. Stadgandet torde ock i allmänhet hafva tillämpats i öfverensstämmelse härmed. Med hänsyn till fastighetstaxeringens säregna beskaffenhet i förhållande till taxeringen af öfriga inkomster, hvilken senare ju numera i regel grundar sig på själfdeklaration, hade det måhända likväl varit önskvärdt, att det i bevillningsförordningen uttryckligen sagts ifrån,

att, när det gäller taxering på landet, ägarne af jordbruksfastighet skulle vara i taxeringsnämnden representerade.

Emot ofvan anmärkta olägenheter vid 1908 års fastighetstaxering torde korrektiven enligt utskottets förmenande böra sökas å annat håll, än som af motionären föreslagits.

Bland de utvägar, som då erbjuda sig, torde en vara att låta fastighetstaxeringen omfatta ett större distrikt, än nu är fallet. Väl är det sant, att af de utskylder, som påhvila fastigheterna och som utgå med ledning af fastighetstaxeringen, kommunalskatterna otvifvelaktigt äro de drygaste och att således, om en orättvis eller ojämn taxering ägt rum inom en kommun, detta kan komma att drabba särskildt hårdt. Men då hänsyn tages därtill, att de fastigheter åsatta taxeringsvärdena i allmänhet skola oförändrade gälla under en så pass lång tidsperiod som fem år, måste man äfven taga i beräkning sådana vid jordbruksfastigheterna häftande och jämväl efter taxeringsvärdena utgående onera, hvilka beräknas inom större distrikt än socknen. Bland dylika onera spelar det distriktsvis reglerade vägunderhållet, innefattande såväl underhållet in natura som vägs-katten, utan jämförelse den största rollen. I händelse vid fastighetstaxeringen inom ett väghållningsdistrikt olika principer å skilda orter följts och taxeringen sålunda utfallit ojämnt, skulle alltså äfven detta kunna medföra afsevärda och högst betungande orättvisor för lång tid framåt. För att undvika något sådant vore det kanske lämpligt att låta fastighetstaxeringen omfatta ett väghållningsdistrikt. Därest ett dylikt distrikt möjligen skulle visa sig för stort för ifrågavarande ändamål, kunde man tänka sig en sådan anordning, att taxeringsnämndsordföranden vore gemensam hos de taxeringsnämnder, som arbeta inom samma väghållningsdistrikt.

En annan utväg vore, att, såsom det enligt hvad utskottet fått sig meddeladt någonstädes med tillfredsställande resultat förfarits, de särskilda taxeringsnämnderna i ett större distrikt inom sig utsåge en delegation, åt hvilken samtliga förberedande undersökningar och arbeten med fastighetstaxeringen anförtröddes, hvarefter själfva taxeringen verkställdes af vederbörande taxeringsnämnd med ledning af delegationens förarbeten.

Vid öfvervägande af hithörande omständigheter har utskottet dock funnit sig sakna anledning att efter endast ett års erfarenhet förorda bifall till en framställning af ifrågavarande slag, särskildt som det torde kunna antagas, att den erfarenhet, som vunnits 1908, ej skall blifva ofruktbar vid en kommande fastighetstaxering. Det lär ock kunna förväntas, att vid den revision af hithörande stadganden, hvarpå Kungl. Maj:t

redan lär hafva uppmärksamheten riktad, Kungl. Maj:t kommer att med hänsyn till de olägenheter, som nu gällande stadganden visat sig medföra, föreslå de ändringar, som må finnas nödiga.

De anmärkningar motionären framställt mot instruktionen för taxeringsmyndigheterna synas utskottet sakna fog. Bestämmelserna i denna instruktion hafva granskats så nyligen som 1907, och något tillräckligt skäl för att efter så kort tid ånyo taga dem under ompröfning har motionären enligt utskottets mening ej förebragt. Det lär ock vara gifvet, att tillämpningen af en instruktion af detta slag, hur detaljerade dess bestämmelser än må affattas, likväl alltid skall i viss mån komma att bero på uppfattningen hos de personer, åt hvilka handhafvandet blifvit anförtrödt. Då ett bifall till motionärens framställning i nyssnämnda afseende ej heller kan anses af behovet påkalladt, har utskottet funnit sig böra afstyrka bifall till det framlagda skrifvelseförslaget jämväl i denna del.

På grund af hvad sålunda anförts får bevillningsutskottet hemställa,

att förevarande motion, n:o 92, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrad sammansättning af taxeringsmyndigheterna m. m., icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1909.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservation

af herrar *Håkanson*, *Jansson* i Krakerud, *Ericsson* i Ofvanmyra och *Carlsson* i Malmberget emot vissa delar af utskottets motivering.